

Bevezetés

Nem így terveztük az *Imágó Budapest* idei első számát... Rendhagyó és szomorú apropójú szám lett. 2020. február 9-én mindannyiunk számára váratlanul elhunyt Erős Ferenc, Feri, folyóiratunk alapítója, kollégánk, tanárunk, barátunk. Ezt a veszteséget azóta is különféle formában próbáljuk feldolgozni, egyáltalán felfogni, ami nem könnyű, mert lépten-nyomon szembesülünk a hiányával. Annyira jelen volt mindenféle közegben (tanárként, szerkesztőként, kutatóként, közéleti értelmiségiként és – számunkra elsősorban – a tanítványait, barátait összekötő-összetartó közösségi lényként), és olyan elevenséggel, életszeretettel és fáradhatatlan figyelemmel, érdeklődéssel viszonyult a világhoz és a körülötte lévő emberekhez.

Ennek a feldolgozásnak, gyász munkának, s egyben az életmű előtti tisztelgésnek az eredménye ez az emlékszám. Úgy gondoltuk, az emlékezések, nekrológok mellett a leginkább méltó megidézés egy reprezentatív válogatás Feri munkáiból.

Igyekeztünk minden korszakából és kutatási területéről válogatva bemutatni szerteágazó érdeklődésének irányait, fázisait, műfajait, vissza-visszatérő köreit. A válogatásból kirajzolódnak életművének kulcsszavai: társadalomlélektan, Ferenczi, trauma, identitás, elbeszélés, előítélet (hogyan csak a legfontosabbakat említsük). És megmutatkoznak személyiségének, kutatói és emberi attitűdjének kulcsmotívumai is: a filológiai és társadalmi lelkiismeretesség, felelősség, nyitottság, megértés és kritika. A szakma történeti nyomainak feltárása és a körülöttünk lévő világ folyamatos vizsgálata.

Az emlékszám első fejezetében egy fontos korai, de pályáján újra és újra visszatérő kutatási témáját idézzük fel: az analitikus szociálpszichológia, a „freudomarxizmus” kérdéskörét, melyet részben a freudi kultúraelmélet, részben a frankfurti iskola (mindenekelőtt Reich és Fromm munkássága) felől vizsgált, de izgatta az antipszichiátriai mozgalom, leginkább Laing, akit fordított is. Ezekben az írásokban már ott van későbbi munkáinak alapközelítése, a pszichoanalitikus szemléletű társadalomkritika.

A második fejezetbe a pszichoanalízis általános „meta-kérdéseit” firtató, annak (múlt- és jelenbeli) státuszára, önképére, emlékezetére és recepciójára vonatkozó problémákat tárgyaló írásokat válogattunk.

A harmadik fejezet főszereplője a magyarországi pszichoanalízis alapító atyja/anyja, Ferenczi Sándor. Az ő életműve és életútja szinte minden mozzanatának feltárásáért és megismertetéséért (Magyarországon feltétlenül) Erős Ferenc tett a legtöbbet. Ebbe a fejezetbe tettük a pszichológiatörténet két másik meghatározó (bár

teljesen eltérő), öt foglalkoztató alakját: Jacques Lacant, akiről 1993-ban a *Thalassa* állított össze tematikus számot¹ és Mérei Ferencet, akivel ugyancsak visszatérően foglalkozott, elsősorban a központ és periféria problémája, az „informális stratégiája”, illetve Mérei csoportlélektani megfigyelései mentén.

A következő fejezetben a trauma kérdéskörét vizsgáló írások szerepelnek, szintén társadalmi jelenségekre alkalmazva a pszichoanalitikus fogalmat: a tanulmányok elsősorban a holokauszt, a transzgenerációs traumaátadás hatásaival és a (zsidó) identitás tartalmával, megélésének, elbeszélésének lehetőségével foglalkoznak, hazai viszonyok között sokszor elsőként.

Külön témacsoportot alkotnak az előítélettel, a tekintélyelvűséggel és a „Másik” konstrukciójával foglalkozó tanulmányok, beleértve a pszichológián belüli előítéletek és rasszizmus vizsgálatát is. Ebben a témában Feri számos empirikus kutatást is folytatott, de itt is jobban vonzotta az elemző-értelmező feldolgozás vagy a történeti vizsgálódás.

Kezdetből érdekelte pszichoanalízis és irodalom kapcsolata is, ehhez segítette nagy olvasottsága és tágas érdeklődése. Ezekben az írásaiban elsősorban fikció és valóság viszonya, a pszichoanalízis irodalmi reprezentációja és a pszichoanalízis mint irodalmi művek elemzési, közelítési módja foglalkoztatta.

Feri életét végigkísérték a szépirodalmi-önéletrajzi írások, melyekből az utóbbi évtizedben néhányat publikussá is tett. Ezekben egyszerre van jelen a megmutatkozás és rejtőzködés, és a rá jellemző intellektuális játék is. Számunkban két szépirodalmi kötetéből, a *Goffman meséi* című verseskötetből és a *Szágundelli csodái* című fiktív memoárból közlünk részleteket.

Az emlékszámban két eddig kiadatlan írása is helyet kapott: Sabina Spielreinről és (a családi vonatkozásokkal bíró) F. Gy.-ről.

Az utóbbi években több átfogó interjú is készült vele.² Most előkerült alighanem első interjú-megszólalása 1969-ből, egyetemista korából³, ezt is újraközöljük.

Végül közlünk néhány emlékezést a tanítványok, szerkesztőtársak, kollégák, barátok részéről.

Feri termékeny kutatói pályájának tükrö a számot záró végtelen hosszúságú bibliográfia.

Ez a folyóiratszám a búcsú és a feldolgozás egy formája. Nem tudhatjuk, vajon ő miket válogatott volna bele... Az életmű értékelése nyilvánvalóan hosszabb időt igényel; minden bizonnyal sokan, sokfélét fognak írni róla, idézni a munkáit, és még jóval többen fognak, fogunk emlékezni rá.

Borgos Anna

¹ Jacques Lacan munkássága. *Thalassa*, 1993, 4(2).

² Fülöp Márta: „Az identitás maga a változás.” Interjú a 70 éves Erős Ferencsel. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2016, 71(4): 741-755. Szász Anna Lujza (2012): „Nem éreztem azt, hogy nekem az a hivatásom, hogy emberekkel foglalkozzak terápiás módon, hanem inkább a kutatást és a tanítást preferáltam.” *socio.hu*, 2020, 10(1): 74-85.

³ Sarkady Mária: Egyetemisták. *Tükör*, 1969. június 10. 10-11.